

משרד החינוך

המחוז החרדי

תכנית הלימודים בגיאוגרפיה לכיתה ה'

ערכה: נתנאלה לב

מדריכה מחוזית למולדת וגאוגרפיה

תכנית הלימודים לכתה ה' עוסקת בנושאים:

1. מפות – כלי להכרת העולם

2. אזור הים התיכון

רצף התכנים והרציונל

תכנית הלימודים בגאוגרפיה נלמדת לאחר תכנית הלימודים ב"מולדת חברה ואזרחות" בכיתות ב'-ד' ויוצרת רצף לימודי .

בבתי הספר היסודיים - העיקרון המנחה בתוכנית הלימודים "מולדת חברה ואזרחות" **לכיתות ב-ד** הוא לימוד במעגלים מתרחבים, תוך יציאה מעולמם של הילדים ומסביבתם הקרובה והמוכרת (המשפחה, השכונה והיישוב) אל סביבות חדשות ורחוקות. נקודת מוצא חווייתית זו, ממלאת תפקיד חשוב מאוד בתהליך הלימוד, מתבססת על הבנת המציאות הקרובה ופיתוח סקרנות לסביבות לא מוכרות. מסייעת בטיפוח קשר רגשי-ערכי: חיזוק תחושת השייכות אל הסביבה הקרובה כתשתית לבניית קשר לארץ ישראל והשייכות אליה.

בכיתה ה' ההבנות שרכשו הלומדים ביחס לסביבתם הקרובה הן תשתית לבניית הבנות גיאוגרפיות חדשות בסביבות רחוקות ורחבות יותר –במרחב העוטף את ישראל. נושא הים התיכון נלמד באופן תיאורי וחוויתי תוך הדגשת נושאים שונים. הוראת הנושא מאפשרת לתלמידים בשילוב לימוד מיומנויות מפה ואטלס מבט-על והבנת מקומה של ישראל במרחב האזורי.

בכיתה ו' הלמידה חוזרת מהמרחב הרחוק יותר ומתמקדת במרחב המקומי: לימוד גיאוגרפי של ארץ ישראל לאזוריה, תוך שימת דגש והעמקת הלמידה בדרך החקר על האזור שבו מתגורר התלמיד. הלימוד בכיתה ו' מעמיק יותר ביחס לשנים הקודמות ומבנה ידע גיאוגרפי ושפה גיאוגרפית.

בכיתות ז' ו'ח' תכנית הלימודים מכוונת להעמקה בהבנת מושגים גיאוגרפיים העוסקים במכלול התופעות והתהליכים, המתקיימים בסביבה הטבעית ובסביבה האנושית במרחב המקומי ובמרחב העולמי (הגלובלי)

עקרונות שהתוכנית מבוססת עליהם

התכנית מבוססת על עקרונות שיובילו ללמידה משמעותית שהיא למידה מעמיקה מתוך משמעות אישית, חדווה ויצירתיות תוך הכלה של כל התלמידים על כישרונותיהם ויכולותיהם. להלן העקרונות: א. ספירליות ב. יחסי גומלין אדם-סביבה וקיימות ג. רלוונטיות ד. אקטואליה

המפה

פרקי לימוד	מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	מושגים	הערות והמלצות
1. המפה	מהי מפה? בשביל מה צריך מפות? -המפה היא כלי להתמצאות ולהצגת תפרוסות, תופעות ותהליכים במרחב -המפה היא כלי מרכזי להפקת מידע בתחום הגאוגרפיה ברמה העולמית, האזורית והמקומית -המפה ככלי לניווט	התמצאות במרחב באמצעות מפות.	מפה, מרחב, ניווט, קרטוגרפיה, תמונת לוויין, תצלום אוויר.	
2. שפת המפה	מרכיבי המפה העיקריים: -כותרת ותאריך המבטאים את תמצית המידע המובא במפה ואת מידת עדכנותה -מבט על -קנה מידה מבטא את מידת ההקטנה של השטח -מקרא מפה המציג את המידע הקיים במפה באמצעות סימנים וסמלים -כיוונים -הרשת הגאוגרפית	-הפקת מידע ויישומו, דוגמאות: -הכרת כיוונים (שושנת הרוחות) -איתור מקומם של מקומות במפה ביחס למקום נתון -הגדרת מקומה של נקודה/שטח לפי קווי הרוחב וקווי האורך -ייצוג הידע בדרכים מגוונות -הכרת דרכי ייצוג שונות של המידע והערכה של היתרונות והחסרונות הכרוכים בסוגי ייצוג שונים (מפות, תמונות, גרפים, צילומי לוויין ...) -השוואה בין מידע המתקבל ממפות למידע המתקבל מייצוגי מידע אחרים כמו תמונות, צילומי לוויין, טקסטים, דיאגרמות... -הבנת שפת הסימנים של המפה באמצעות תרגום מידע המוצג במערכת הסמלים והסימנים	מבט על קנה מידה (קווי ומספרי), מקרא מפה, שושנת הרוחות, כיוונים (ראשיים ומשניים), מצפן, הרשת הגאוגרפית, קווי אורך, קווי רוחב, חצי כדור צפוני וחצי כדור דרומי, קו המשווה, קו גריניץ', קוטב צפוני וקוטב דרומי	בתרגול הצפנת המפה מומלצת למידה חוץ כיתתית: יציאה מהכיתה עם מפות מפורטות בהתאם לאזור (מפה עירונית, מפה פיזית בקנה מידה מפורט) ולימוד בשטח על הצפנת המפה בעזרת מצפן ובעזרת מיקום השמש.

		של המפה לתופעות ולתהליכים גאוגרפיים בעלי תכונות וממדים. הבחנה בין סוגי מקרא שונים -כלי מחקר- תצפית תצפית בסביבת ביה"ס לזיהוי תופעות במרחב הצפנת המפה בשטח איתור מקומם של רחובות, מוסדות ציבור ויישובים במפה על פי שושנת הרוחות תיאור מסלול ביחס למקום נתון -שאלת שאלות, העלאת השערות, עיבוד נתונים. דוגמאות : • מדוע יש צורך בקנה מידה? • קביעת מקרא למפה של השכונה/ היישוב על סמך איסוף ועיבוד הנתונים. -פיתוח כישורי הכללה והפשטה לדוגמה : המפה כמייצגת מציאות -מיומנות עבודה שיתופית בקבוצה- תכנון, קבלת החלטה. לדוגמה : תאור במפה של מסלול טיול ממקום א למקום ב'.	
3.הכנת מפות	-איסוף מידע על שטח מסוים בעזרת תצלומי אוויר ותצלומי לוויין -העברת פרטי הנוף מתצלום למפה -עיצוב המפה והדפסתה	-השוואה לדוגמה : בין מפה לתצלומי אוויר ותצלומי לוויין -הכללה-המפה כמייצגת מציאות	קרטוגרפיה, קרטוגרף, תמונת לווין, תצלום אוויר

פרקי לימוד	מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	מושגים	הערות והמלצות
4. כדור הארץ 5. הגלובוס כדגם של כדור הארץ	אנו חיים על פני כדור הארץ. כדור הארץ שנברא בששת ימי בראשית, הוא אחד מ-8 כוכבי הלכת שנעים בחלל ומקיפים את השמש. כדוריות הארץ במקורות כח המשיכה הגלובוס כדגם של כדור הארץ הממחיש את: - צורתו הכדורית והפחוסה של כדור הארץ - תנועת כדור הארץ סביב צירו - שטחי האוקיינוסים והיבשות שעל פני כדור הארץ - מהגלובוס למפת עולם שטוחה		כדור הארץ, כוח המשיכה, אוקיינוס, יבשת, ים, אי, חצי אי, מפרץ ומיצר.	תוך כדי לימוד הגלובוס, יתרגלו התלמידים את שמות היבשות והאוקיינוסים, יחידות הנוף העיקריות על פני כדור הארץ, המדינות השונות ביבשות השונות, סדרי גודל של יבשות ואוקיינוסים, שטחי ים לעומת שטחי יבשה.
6. האטלס – ספר מפות	-האטלס ספר מפות הכולל: תוכן עניינים אוסף מפות מפתח שמות	-המעבר מהמפה לאטלס: מציאת המפה המתאימה באטלס בהתאם למטרת החיפוש, שימוש בתוכן עניינים ובמפתח שמות, היכרות עם אטלסים שונים. -הפקת מידע ממפות שונות.	אטלס, מפתח שמות	תוך כדי לימוד האטלס יתורגל שימוש בו וייבחנו מפות נושאויות ברמות שונות: עולמיות, יבשתיות, אזוריות, מדיניות ועירוניות

פרקי לימוד	מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	מושגים	הערות והמלצות
7. סוגי מפות: א. המפה הפיזית ב. מפות נושאיות	- המפה הפיזית כמפת בסיס המציגה צורות נוף טבעיות וכן צורות נוף מעשה ידי אדם - צבעי המפה הפיזית מייצגים את גובה המקום ביחס לפני הים - המפה הטופוגרפית - מפה פיזית מפורטת של השטח המשמשת למיפוי - גובה המקום מצוין בעזרת קווי גובה ונקודות גובה - מייצגות תפרוסת מרחבית של נושא אחד או של מספר נושאים מצומצם - מייצגות רמות שונות של אזורים: גלובליות, יבשתיות, אזוריות, ארציות, עירוניות. - ניתנות למיון למפות נושאיות בתחום הפיזי, (לדוגמה: אזורי אקלים, גאולוגיה, צמחייה...). <u>למפות נושאיות בתחום מעשה ידי האדם</u> (לדוגמה: מדינית, כלכלית, צפיפות אוכלוסייה, עמים ודתות, איכות הסביבה...)	- זיהוי דרכי איסוף נתונים למפה - שילוב בין מקורות מידע שונים (טקסט, מפה, גרף) כדי לייצג ולאפיין מרחב. - קבלת החלטות על סמך הפקת מידע ממפות. למשל: להחליט ולנמק לאיזו מדינה בעולם התלמיד היה רוצה לנסוע על סמך קריאה וניתוח של מפות שונות. (יציאה מהארץ-דיון הלכתי) - מיומנות עבודה שיתופית בקבוצה: תכנון, התמודדות עם חילוקי דעות ורצונות שונים למשל: תכנון מסלול טיול	מפה פיזית, מפה טופוגרפית, מפת אקלים, מפת צמחייה גובה פני הים, קווי גובה, קווי גובה, נקודות גובה מפה מדינית, מפת תחבורה, מפת צפיפות אוכלוסייה, מפה עירונית, עיר, עיר בירה	תוך כדי לימוד המפה הפיזית יתורגלו נופי מים ונופי יבשה ברמות שונות: גלובלית, יבשתית, אזורית ומדינית. המלצה לשימוש בדגם מפת תבליט של ישראל להמחשת הנושא. נושא המפה הטופוגרפית הוא נושא לבחירת המורה. מומלץ להקדיש לו זמן בבתי ספר שבהם ניתן דגש ללמידה חוץ כיתתית.

<u>פרקי לימוד</u>	<u>מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות</u>	<u>דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה</u>	<u>מושגים</u>	<u>הערות והמלצות</u>
8. חלוקת המרחב העולמי	- חלוקת העולם ליבשות ואוקיינוסים - היכרות עם יחידות הנוף העיקריות על פני כדור הארץ - חלוקת המרחב העולמי למדינות	- הבחנה בצורות נוף פיזיות על פי צבע וקווי גובה.	יבשה, אוקיינוס, ים, מדינה, אי, חצי אי, מיצר, מפרץ, ימה,	מומלץ שהנושא יתורגל כבר בלימוד הגלובוס כדגם של כדור הארץ מומלץ לעודד צילומים של תופעות פיזיות ואנושיות בטיולים עם המשפחה או הכיתה וליצור לוח קיר בכיתה.
9. צורות נוף ותופעות מרכזיות בתחומי הגאוגרפיה הפיזית	- נופי יבשה - פני השטח – תבליט - נופי מים - גופי מים - נופים ייחודיים – נופי מדבר, נופים געשיים, נופים קרחוניים, נופי יערות הגשם	- קריאת מפה - זיהוי נופים פיזיים	<u>נופי יבשה</u>: תבליט, הר, גבעה, רמה, עמק, מישור, רכס הרים, מדרון הרים (תלול ומתון), פסגת ההר, הר געש, מגמה <u>נופי מים</u>: ימה, אגם, נהר, נפתולי נהר, מפל, גדה, מוצא ושפך הנהר נחל (איתן ואכזב), אפיק, יובל, מעיין, ביצה, קרחון, קרקע, קרקע סחף	מומלץ שהנושא יתורגל בבחינת המפה הפיזית כמפת בסיס

10. נופים ותופעות מרכזיות	-צורות יישוב עיקריות ותפקודים עירוניים: יישובים עירוניים ויישובים כפריים, עיר בירה -נופים כלכליים/ בסיס כלכלי של מדינה: חקלאות, תעשיה, תחבורה, תיירות...	-קריאת מפה- זיהוי נופים אנושיים -התמצאות במרחב ואוריינות גיאוגרפית	עיר בירה, יישוב עירוני, יישוב כפרי, צפיפות אוכלוסייה תפרוסת אוכלוסייה, תוחלת חיים, דמוגרפיה	מומלץ שהנושא יתורגל בבחינת המפות הנושאות, פיזיות ואנושיות
11. מתאם בין נופים פיזיים לנופים אנושיים	-האדם מתאים את בניית התשתיות ואת פעילותו הכלכלית והיישובית למרחב הפיזי -האדם משנה את המרחב ולעיתים פוגע בו.	-זיהוי מרכיבים, בדיקת קשרים בין הנוף הפיזי והנוף האנושי והסקת מסקנות. דוגמה: זיהוי הקשר בין צורות הנוף לצפיפות האוכלוסייה ולגודל היישובים, בין צורות הנוף לרשת התחבורה, בין האקלים לצפיפות האוכלוסייה		בתהליך לימוד נושא "מפות- כלי להכרת העולם" מומלץ להביא דוגמאות ממפת העולם, אזור הים התיכון, המזרח התיכון וישראל.

אזור הים התיכון

<u>פרקי לימוד</u>	<u>מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות</u>	<u>דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה</u>	<u>*מושגים</u>	<u>הערות והמלצות</u>
1. היכרות עם האזור 2. הים התיכון – תכונות ומאפיינים	-הגדרה של אזור הים התיכון -היכרות עם מפת האזור - מרחב ימי השוכן בין 3 יבשות : דרום אירופה, מערב אסיה וצפון אפריקה בסה"כ כ-20 מדינות שוכנות לחופיו. - מיקום, ממדים, השתרעות (מזרח-מערב) - המשותף\דמיון והשונה במרחב הים תיכוני תכונות ומאפיינים : הים הכמעט סגור הגדול בעולם, גובה קבוע של פני המים, התאדות גבוהה למדי אך גם כניסת מים חדשים, מליחות המים, סערות רבות, תופעת הגאות והשפל שולית. זרמי ים במסלול קבוע.	-הפקת מידע בסיסי ממפות ומתצלומי אוויר -מיון המדינות על פי היבשות -הכרות באמצעות מפות ותמונות עם ימים פנימיים, איים, חצאי איים, מפרצים ומיצרים -זיהוי מיצרים, מפרצים, מבנה החופים, נהרות, הבחנה בצורות נוף – מישורים, הרים, רמות - עריכת השוואה על פי תבחינים שניתנו לתלמידים מראש ועל פי תבחינים שהתלמידים יציעו והסקת מסקנות. לדוגמה : השוואה בין ים תיכון לימים אחרים.	מפה כדור הארץ פיזית, מפת ארצות הים התיכון פיזית ומדינית, תצלום אוויר גובה פני הים, ים סגור, חצי אי, אי, מיצר, תעלה ימית, מפרץ, אקלים, התאדות, מליחות, התפלת מי ים, שוברי גלים, זרמי ים, חומרי סחף.	

3. המחסור במים ודרכי התמודדות	אזור הים התיכון סובל ממחסור במים : - בשל משאבי מים מוגבלים באזור שחלקו מדברי - בשל שימוש יתר במים עקב גידול האוכלוסייה המהיר ועלייה ברמת החיים -פתרונות למצוקת המים : חיסכון, אגירת מים, העברת מים ממקום למקום, מתקני התפלה, מכוני טיהור שפכים. בכל אחת ממדינות הים התיכון משתמשים בחלק מהפתרונות הללו במדינות השונות בהתאם ליכולות הטכנולוגיות		מתקן התפלה, מוביל מים, מכון טיהור שפכים,	
4.איכות מי הים וחופיו	זיהום הים וחופיו- ה' הפקיד בידי האדם את השמירה על העולם. "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי..."(קהלת רבה) בתורה ובדברי חז"ל יש מצוות והלכות רבות שעניינן שימור הסביבה, צער בעלי חיים ושמירה על החיים.	-קשר סיבה תוצאה - ניתוח הקשרים בין מבנה פיזי של הים התיכון להצטברות זיהום. -השוואה בין מדינות הים התיכון השונות בנוגע לטיפול בהגנת החופים ובנוגע לטיפול בבעיות זיהום מי הים והמחסור במים -חשיבה ביקורתית והערכה על פעולות שונות שהאדם מבצע כדי להתמודד עם בעיית הזיהום והמחסור במים.	חומרי דישון, חומרי הדברה, הפגיעה בדגים, כריית חול, טיהור שפכים, התפלת מי ים	

5. סביבת הים התיכון – החופים והנופים	החופים והנופים -הבדלים מבניים בין חופי הצפון לחופי הדרום : צבע ירוק-מתאר אזורים נמוכים (מישורים ועמקים) צבע חום-מתאר אזורים גבוהים (רמות והרים) רוב החופים בצפון הם הרריים בשונה מהדרום שהם בד"כ מישורים רחבי ידיים המכוסים בחולות. בצפון - קו החוף מפותל ומפורץ וכן מצויים בקרבתו מרבית האיים שלו לעומתו במזרח-דרום קו החוף ישר למדי ויש רק כמה מפרצים. -נופי דלתאות הנוצרים על ידי הנהרות הגדולים	-איסוף מידע מהמפה וממקורות ויזואליים שונים (תמונות, תצלומי אוויר) -השוואה בין החופים הדרומיים לחופים הצפוניים בעזרת מפה (תבליט) והסקת מסקנות מכלילות. -עיבוד המידע והעלאת רעיונות יצירתיים/ השערות לגבי השפעת ההבדלים על החיים באזורי החופים השונים.	נוף הררי, רמה, מישור, עמק נהר, דלתא, שפך נהר	
6. האקלים באזור הים התיכון	-אקלים ים תיכוני בצפון ומאפייניו -אקלים מדברי – צחיח בדרום ומאפייניו -השפעת האקלים / על אורחות החיים של האדם ועל תפרוסת היישובים וגודלם	-איסוף נתונים ועיבודם: מעקב אחר תחזית מזג אוויר מיון ורישום מידע שהתקבל והסקת מסקנות לאחר תקופה מוגדרת. -השוואה בין אקלים ים תיכוני לאקלים מדברי, על פי תבחינים שניתנו מראש ועל פי תבחינים שהתלמידים יציעו. שרטוט קלימוגרף והפקת מידע מקלימוגרף	אקלים ים תיכוני, אקלים מדברי (=צחיח), בצורת, בריזה, חמסין, טמפרטורה (מינימום ומקסימום), משקעים, לחות, יובש, עונות שנה, משרע טמפרטורות, רוח, סופות חול ואבק, קלימוגרף	מומלץ לשרטט קלימוגרף בעזרת אשף התרשימים באקסל.

7.אורח החיים בים התיכון	-אורחות חיים ייחודיים הבאים לידי ביטוי בסגנון החיים, בסגנון הבנייה, בגידולים ים תיכוניים, בסוגי המאכלים.			
8.התיישבות באזור הים התיכון	ההתיישבות לאורך חופי הים -ריכוז ערים ויישובים גדולים -צפיפות אוכלוסייה גבוהה יותר משאר חלקי המדינה	-הפקת מידע מהאטלס -בדיקת קשרים והסקת מסקנות לגבי תפוצת האוכלוסייה וצפיפותה באזורי החוף לעומת האזורים האחרים. - פיתוח כישורי הכללה, לדוגמה: רוב הערים הגדולות ורוב האוכלוסייה במדינות הים התיכון מרוכזות לאורך חופי הים.	צפיפות אוכלוסייה, תפוצת אוכלוסייה, יישוב עירוני ויישוב כפרי,	יחידת לימוד זו מתבססת על הקשר בין התנאים הפיזיים (מבנה ואקלים) לבין התנאים האנושיים
9.כלכלה – הים כמוקד מרכזי בכלכלת האזור	-הים כמשאב תיירותי -הים כגשר תחבורתי - • נתיב סחר והובלת נפט • תעלת סואץ וחשיבותה כנתיב תחבורה • הנמלים כמוקדי כלכלה חשובים -הים כמקור מחצבים הטמונים בקרקעיתו – בעיקר גז ונפט -הים כמקור לדגה -חוף הים כמוקד משיכה לתעשיות שונות -הים כמשאב למי שתייה לאחר התפלתם -מישורי החוף שסביב הים כמוקדי חקלאות ים תיכונית	-זיהוי מרכיבים, בדיקת קשרים והסקת מסקנות. לדוגמה: קשר בין האקלים לגידולים החקלאיים ולתיירות.	נתיב שיט/ נתיב תחבורה, תעלת סואץ, משאבים, מחצבים, תעשיה מסורתית, תעשיה מודרנית, משאבי אנרגיה (דוגמת נפט וגז), מכליות נפט, יצוא, יבוא, גידולי בעל, גידולי שלחין, טרסות (מדרגות חקלאיות), מדינה מפותחת, מדינה פחות מפותחת	

10. מדינות נבחרות

יש לייחד זמן למדינה ים תיכונית אירופאית-איטליה
 ולמדינה ים תיכונית פחות מפותחת כמו מצרים או מרוקו
 או שהמורה ידגים בכיתה לימוד של אחת מהמדינות איטליה/מצרים או מרוקו
 וייתן לתלמידים כמטלת הערכה עבודת חקר על אחת מהמדינות האחרות.

איטליה - מדינה מפותחת באירופה השוכנת בחלקו הצפוני של הים התיכון

פרקי לימוד	מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	מושגים	הערות והמלצות
1. מיקום ואקטואליה	מיקום איטליה ביבשת אירופה לחופי הים התיכון, המדינות השכנות, חצי אי בצורת מגף, האי הדרומי סיציליה, פערים בין דרום לצפון.	- איתור איטליה במפה פיסית ומדינית, יישום ידע של קנה מידה וכיוונים.	מיקום, חצי אי- "מגף האיטלקי", איים, ימים ומיצרים	איטליה ארץ של ניגודים יש בה ממאפייני האזור הים תיכוני וממאפייני יבשת אירופה
2. טבע – נופים וסביבה:	הרי האלפים: מבנה, גובה, תנאי אקלים והתעבורה בהרים. עמק הפו: הכרת מבנה עמק נהר, הפקת חשמל ממים,	- השוואה בין מבנה פני השטח בשתי מדינות ים תיכוניות, איתור הרים, נהרות וערים במפה. - הסקת מסקנות לגבי מיקום ערים, - מדרש תמונה. - גילוי זיקה בין גובה של מקום להשתנות הצומח. - זיהוי במפה של רכס הרי האלפים, מעבר גבול וגבולות. הסקת מסקנות מתונה ומאיור ומטקסט	הרי האלפים, רכס הרים, המעבר בהרים, מנהרה בהרים, סקי, יובל, אפיק, אדמת סחף, תחנה הידרואלקטרית,	באמצעות טכנולוגיה הצליח האדם להתגבר על מכשולים פיזיים ולסלול דרכים בהרים. עם העלייה בגובה מתדלדלת הצמחייה, האדם מפיק תועלת כלכלית מתנאי טבע

מיוחדים : מים בנהר והפרשי גבהים המאפשרים להפיק חשמל ממים. האדם מתגבר על מכשולים טבעיים באמצעות טכנולוגיה מפותחת, על מנת להתפרנס ולהתקיים מוכן האדם להתיישב אף המקומות מסוכנים (ליד הרי געש)	סכר, טורבינה, גנרטור, הרי האפנינים, קררה, הארנו, הטיבר, אטנה, סטרומבולי, הר געש, הר געש פעיל, הר געש כבוי, מגמה, לבה, לוע קרקע וולקנית.	-זיהוי בעיה קיימת, פתרון הבעיה והסקת מסקנות -קריאה והבנה של תרשים : שלבים בהפקת חשמל ממים, התאמה בין מושגים לפרושם -שימוש במפה פיזית, יישום ידע של כיוונים, הפקת מידע מטקסט, מיון וסיווג תוצרים של תופעות טבע, הפעלת שיקול דעת באשר להתיישבות באזור געשי והסקת מסקנות	מבנה השטח במרכז איטליה-הרי האפנינים-קו פרשת מים. נהרות ונחלים, השתנות הצומח עם העלייה בגובה, קשיי מעבר בדרכים הרריות, הכרת אמצעי תחבורה שונים, הרי געש בדרום איטליה, ההתפרצות הגעשית וסכנותיה, דרכי התמודדות האדם עם התפרצות הרי געש.	
--	---	---	---	--

3. א. האדם- חברה התיישבות וכלכלה	הכרת ההבדלים בין דרום איטליה לצפונה, ההגירה מדרום איטליה לצפונה, אזור התעשייה המרכזי של איטליה תעשייה מפותחת בתחום המכונניות, המזון עיצוב ותעשייה מודרנית. זיהום סביבתי בערים, פערים בין רמת פיתוח בצפון ובדרום. חשיבות ענף התיירות באיטליה : תיירות הררית, תיירות ים תיכונית , תיירות עירונית ותיירות חופים. הגורמים להפיכת מקום למוקד תיירות	קריאת תרשים , תכנון על פי מטרה מוגדרת מראש, השוואה בין חבלי ארץ על פי קריטריונים, זיהוי צורות נוף במפה כמו דלתה, יישום של מושגים נלמדים טבלת השוואה בין אתרי תיירות : מיקום, גורמי משיכה ועונה מועדפת.	השוק האירופי, המשותף, חומרי גלם, ייבוא ייצוא, דלתא, תעשיית מכונניות, תעשיית מזון ועיצוב, תעשיית אופנה, תעשייה מודרנית, עיור, ריבוי טבעי נמוך, רמת פיתוח ונציה, פירנצה, רומא , נפולי, תיירות הררית, תיירות ים תיכונית, תיירות עירונית, תיירות חופים	מדינות מוכרות וקונות משאבים, קרבה לשווקים גדולים הוא יתרון כלכלי, תושבים מהגרים מאזורים נחשלים לאזורים מפותחים תיירות מהווה מקור הכנסה חשוב בכלכלת מדינה, האדם משקיע משאבים בשימור מורשת העבר.
--	--	--	--	--

פרקי לימוד	מוקדי הוראה והצעות לסוגיות מרכזיות	דוגמאות לפיתוח מיומנויות חשיבה	מושגים	הערות והמלצות
1. מיקום ואקטואליה	-מצרים היא המדינה היחידה בעלת גבול משותף עם ישראל שממוקמת בצפון אפריקה. -מצרים מייצגת את המדינות המדבריות מדרום לים התיכון -תעלת סואץ העוברת בשטחה של מצרים מקשרת בין ים סוף והאוקיינוס ההודי לבין הים התיכון והאוקיינוס האטלנטי ומקנה למצרים מעמד פוליטי/ אסטרטגי חשוב. -מצרים היא המדינה הערבית הראשונה שחתמה אתנו הסכם שלום. -המהפכה השלטונית במצרים "אביב העמים הערבי"	-איתור מצרים במפה הפיסית והמדינית, איתור המדינות השכנות על פי הכיוונים היחסיים.	יבשת אפריקה, הים התיכון, האוקיינוס ההודי, האוקיינוס האטלנטי, הסכם שלום, "אביב העמים הערבי", מדבר,	
2. טבע – נופים וסביבה:	-חופי הים התיכון במצרים ישרים וארוכים, כרוב החופים הדרומיים. -מצרים הינה חלק מרצועת המדבריות של צפון אפריקה (מדבר סהרה). -מצרים "מתת הנילוס" -נהר הנילוס כמעניק חיים למדינה באזור מדברי -חלוקה מקובלת לאזורים גאוגרפיים: • עמק הנילוס והדלתא • המדבר המערבי (מדבר לוב) והמזרחי (המדבר הערבי). • חצי האי סיני התחום בין מפרץ אילת למפרץ סואץ -תעלת סואץ מיקומה וחשיבותה	-הסבר תופעה גיאוגרפית- דלתא באמצעות תצלום אוויר ומפה, -מדרש תמונה	מוצא הנהר, שפך הנהר, מצרים העליונה, מצרים התחתונה, משטר זרימה, שיטפונות, הצפות, המדבר הערבי, מדבר לוב, מדבר סיני, עמק הנילוס, נאות מדבר, מי תהום, מלחות, סכר, אסואן, סכר, תחנות הידרו אלקטריות, אדמת סחף, טין, המלחת קרקע, תעלה, נתיב מים בין לאומי,	מים הם מקור החיים של האדם. קיים קשר בין תפוסת מקורות המים לתפוסת האוכלוסייה. משטר זרימה של נהר תלוי בתנאים באזור השפך. בכוח הטכנולוגיה בונה האדם סכר על נהר, משנה

			סכר אסואן - מפעל פיתוח העונה על בעיית המחסור במים ומחסור באנרגיה, אך יוצר בעיות חדשות.	
3. א. האדם – תרבות מצרים העתיקה	מממלכה חזקה בעת העתיקה למדינה ענייה בהווה.	-מדרש תמונה -השוואה בין מצרים למדינה ים תיכונית אחרת במספר מדדי פיתוח והסקת מסקנות, -הפקת מידע ממפות נושאיות, -ניתוח תופעה במפה באמצעות מושג, -סיבה ותוצאה בנושא הגירה פנימית במצרים, -מדרש תמונה -השוואה בין אתרי תיירות: מיקום, גורמי משיכה ועונה מועדפת. -הכרת רצף היסטורי של אירועים מהתנ"ך	בין תחומיות-ביסוס על ידע קודם מתחום מקרא, הסטוריה רשת תעלות, כתב חרטומים, פירמידות תפוסת אוכלוסייה, צפיפות אוכלוסייה, התפוצצות אוכלוסין, גידולים חקלאיים, שיטות שאיבה, שיטות השקיה, כפר מצרי, הגירה, שבעת פלאי עולם ממלכת מצרים העתיקה, מלחמת הרמב"ם,	בין תחומיות-ביסוס על ידע קודם מתחום מקרא, הסטוריה שטחי חקלאות מצומצמים לכמות עצומה של אוכלוסייה. העיר כמוקד משיכה לתושבי הכפרים. העיר המואץ יוצר בעיות עירוניות. במדינה מתפתחת כיוון ההגירה מהכפר אל העיר. מבנים מהעבר משמשים כיום כאתרי תיירות ומהווים מקור הכנסה למדינה. בין תחומיות-ביסוס על ידע קודם מתחום מקרא
ב. האדם- חברה התיישבות וכלכלה	-אוכלוסייה מסורתית בעלת לאום ערבי ודת מוסלמית. -קצב גידול אוכלוסייה מהיר והתפוצצות אוכלוסין וביטוייה: בתחום הכלכלה, רווחה, הסביבה והתשתיות ועוד. -רוב כפרי העוסק בחקלאות. -תנועות הגירה הגירה פנימית מהכפר לעיר - גורמיה ותוצאותיה לדוגמה: קריסת מערכות בקהיר לצד פיתוח מהיר. הגירה חיצונית ממצרים למדינות אחרות – גורמיה ותוצאותיה. -התחזקות קבוצות קיצוניות -תיירות ענף כלכלי מרכזי במשבר			
ג. היהודים במצרים	הנקודה היהודית מהרעב והירידה למצרים, יציאת מצרים, קהילה יהודית מפוארת בעבר,			

	העצמאות, הסכם שלום		הסכם השלום עם מצרים תשל"ז קשרי פוליטיקה וכלכלה ישראל-מצרים	
--	-----------------------	--	---	--